

ЧУЖДЕСТРАННИ ИЗВОРИ ЗА БЪЛГАРСКАТА ПОЛИТИЧЕСКА ЕМИГРАЦИЯ И ЗА НАПРЕДЪКА НА ВЪЗРОЖДЕНСКОТО ОБЩЕСТВО

Крумка Шарова

Така поставена, темата като че ли се изчерпва със заглавието, защото наглед едва ли някой може да се съмнява, че българите извън България са естествената връзка на сънародниците си с широкия свят, с напредналите държави в Европа и извън нея. Благодарение на това сами те се приближават до съвременната цивилизация и принасят знанията и уроците от нейните постижения в българското общество, оползотворявайки ги за ускоряване, усъвършенстване и прогреса на собствения си народ във всички области и най-вече в борбите си за отхвърляне на османското владичество и извоюване на духовната и политическата си свобода. В това отношение изключително важна е ролята на политическата емиграция в съседните и по-далечни страни и на временно или постоянно пребиваващите там българи.

Всъщност явлението "българи извън България" и неговото място в развитието на културата, образованието, политическото мислене, националното съзнание и в практически непресекналата съпротива срещу чуждите завоеватели през вековете на турското робство и особено през Възраждането, е многопластово, многоаспектно и с вътрешна и външна сложност на въздействието си върху народния живот и съзнание, за осмислянето, целенасочването, активизирането и ръководството на българското революционно движение, както и на движенията за нова култура и просвета и независима българска църква.

Обяснимо е, че при продължителността на това явление и при неговата комплексност и многопосочност, то изисква многобройни и също многоаспектни изследвания на общи и голям брой конкретни въпроси. В българската историография и в чуждестранната българистика емиграцията трайно присъства и в тематични публикации, и в общи курсове, в учебниците, в публицистичните популяризации и в художествената литература. Това обаче не винаги означава, че ролята на "българите извън България" е пълноценно представена, както в хронологически, така и в проблемно-тематичен план. Разполагаме само с едно цялостно изследване за българската емиграция в Румъния /на В. Трайков и Н. Жечев/, с две монографии и редица статии на известния румънски българист К. Велики и други румънски историци за политическата дейност на българската емиграция и връзките ѝ с румънската общественост. Обект на руски и български изследвания /В. Д. Конобеев, В. П. Грачев, Н. Зуева, Е. Шатохина и други, Ст. Дойнов, Е. Хаджиниколова и др./ са преселенията на българи в Южна Русия от края на XVIII в. и особено след руско-турските войни през първата половина на XIX в. до началото на 60-те години включително.

Много по-слабо е изследвана българската емиграция в Сърбия и за местното